

Het is nu nog niet te zien, in hoeverre de belgische arbeiders zich in de strijd aan de worgende greep van de oude arbeidersbeweging zullen ontworstelen. Zeker is, dat de oude beweging alle moeite zal doen, om de arbeiders weer zo spoedig mogelijk in de bedrijven te krijgen, opdat ze hun politiek spel van samenwerking met de bourgeoisie in de ministeries en de ondernemersburo's ongehinderd kunnen voortzetten.

In de PIC over "Anarchistische en marxistische wereldbeschouwing" komen twee zinstorende drukfouten voor, n.l.:

blz. 3 - regel 7 en 8: Romers is buiten staat om dit van het burgerlijk materialisme te onderscheiden, moet zijn: dialectisch met.

blz. 11 - vetgedrukt citaat: PSYCHISCHE moet zijn PHYSISCHE (natuurkundige), vgl. ook blz. 16.

Men wordt verzocht deze correcties aan te brengen.

Verantwoording vrijwillige bijdragen 24 Mei - 16 Juni:

J.B. te Z. 50, G.H. te Z. 30, J.T. te Z. 10, H.v.R. te Z. 20, B.W. te Z. 10, H.G. te A. 20 en 52, Me. te A. f 1.25, A.H. te A. 10, W.Br. te A. 12, J.H. te A. 15, N.H. te A. 25, H.M. te A. f 2.50, diversen 53, C.B. te dH. 25, H.L. te A. 50, L.B. te A. 20, N.N. te B. 90, Gent 50 (en f 1.50 van brochures) Haalen f 5.50 (afrekening brochures), B. te

P. I. C. PERSDIENST VAN DE GROEP VAN INTERNATIONALE COMMUNISTEN

Deze persdienst verschijnt minstens éénmaal per maand.

Stuur ons uw vrijwillige bijdrage.

Soc. Inst. Instituut
Amsterdam

DOELSTELLING:

De ontwikkeling van het kapitalisme voert tot steeds heviger crisissen, welke in steeds grooter werkloosheid en telkens dieper ontwringing van het productieapparaat hun uitdrukking vinden, waardoor miljoenen arbeiders buiten de productie staan en aan de uit-hongering zijn prijsgegeven. De toenemende verarming en de steeds groeiende onzekerheid

van bestaan dwingen de arbeidersklasse den strijd voor de communistische productiewijze aan te binden. De groepen van Internationale Communisten waken de arbeiders in diesen strijd op, het beheer en de leiding van productie en distributie volgens algemeen geldende, maatschappelijke regels ZELF ter hand te nemen, om zoo DE ASSOCIATIE VAN VRIJE EN GELIJKE PRODUCTIEN te verwezenlijken. De groepen van Internatio-

nale Communisten zien den wezenlijken vooruitgang der arbeidersbeweging in de ontwikkeling van het zelfbewust handelen der arbeiders in de klassenstrijd. Daarom plaatsen ze zich tegenover de leiders-politiek van de parlementaire partijen en van de vakbeweging en stellen de leuze: ALLE MACHT AAN DE ARBEIDERSRADEN! DE PRODUCTIE IN HANDE VAN DE BEDRIJFS-ORGANISATIES!

Negende Jaargang No: 10.
Juni 1936 No: 2.

ALLE MACHT AAN DE ARBEIDERSRADEN!
DE PRODUCTIE IN HANDE DER BEDRIJFSORGANISATIE'S!

ANARCHISTISCHE EN MARXISTISCHE WERELDBESCHOUWING

(Slot)

Het kenvermogen als onderscheidingsorgaan.

† In onze voorafgaande beschouwingen hebben we gezien, dat de taak van het kenvermogen niet anders is, dan het leeren kennen van de wereld, om de strijd om het bestaan te kunnen voeren. Om het mensche-lijk kenproces in zijn werking te begrijpen, is het echter noodig, een beeld te ontwerpen van zijn wordings- en groeiproces. Niets ontstaat "van zelf" en als god ons het kenvermogen niet gegeven heeft, is het maar de vraag, hoe het zich heeft ontwikkeld. En omdat de mensch zich uit het dierenrijk heeft ontwikkeld, gaat het om de kwestie, hoe uit het dierlijk kenvermogen het mensche-lijk kenvermogen is gegroeid. We zullen dus nagaan, in welke eigenschappen het kenvermogen van dieren en menschen overeenkomen en in welke eigenschappen ze verschillen. En verder hebben we dan na te gaan, welke omstandigheden er toe leidden, dat het dier tot mensch werd, dus door welke omstandigheden het dier deze nieuwe eigenschappen aan zijn kenvermogen moest toevoegen. Daarbij gaat het dan om het verschil tusschen verstand en instinct, tusschen herkennen en herinneren, alsook daarom, hoe het komt, dat dieren zich "niets voor de geest kunnen halen", waardoor ze zich ook geen doel kunnen stellen, dat ze niet direct voor zich zien. We zullen daarvoor eerst nagaan, hoe het wereldbeeld van de dieren er uit ziet.

Alle zich vrij bewegende dieren vormen zich met ooren, oogen, enz. een beeld van hun omgeving. Daarbij is echter te bedenken, dat ze hun wereld niet zooals wij als verschillende "onderdeelen" zien, in huizen, boomen, struiken, enz. Al de indrukken, die de dieren door hun zintuigen krijgen, ervaren ze niet als afzonderlijke gezichts-, reuk-, enz. gewaarwordingen, maar al deze prikkels versmelten tot een TOTAAL-BEELD, tot een geheel. Dus zoo ongeveer zooals wij iemand aan zijn gezicht hetkennen, zonder dat we ons van de afzonderlijke trekken reken-schap kunnen geven, of zooals we een melodie/in ons opnemen en niet als afzonderlijke toonen. (Gestalten-/als geheel/ psychologie). In dit totaal-beeld treden alleen die dingen en gebeurtenissen op de voorgrond, die voor het dier van direct levenabelang zijn; het onderscheidt het eetbare van het niet-eetbare, het gevaarlijke van het ongevaarlijke.

Dat is een kwestie van ervaring of van "instinct" als opgestapelde ervaring. Daarmee krijgt het meteen ruimte-gewaarwordingen, het leert onderscheiden, of iets veraf of dichtbij is, of het de moeite waard is, om al weg te loopen, of nog niet. Het is alles een kwestie van ervaring, dat is van HERINNERING. Maar dit herinneren is feitelijk nog niet meer dan "herkennen", want het kan zich alleen iets "herinneren", als het het ding of de gebeurtenis weer ziet of "ervaart". Het kan zich dus niets zoo maar "voor de geest roepen", zooals de mensch.

Het kenvermogen werkt hier dus als ONDERSCHIEDINGSORGAAN, waarbij iedere diersoort zijn eigen "belangen" uit het totaal-beeld naar voren schuift. Het "Wereldbeeld" van de dieren wordt dus volstrekt niet alleen door hun zintuigelijke prikkels bepaald, maar tevens door hun levenswijze. De koe onderscheidt het gras en de oneetbare planten in zijn totaal-beeld, de vogel allerlei vruchten, insecten, roofvogels. Daarmee ziet de wereld er voor beide heel anders uit.

Het kenvermogen als verbindingsorgaan.

Maar tevens werkt het als verbindingsorgaan. Honger - gras - eten - verzadigd zijn worden door het koeien-kenvermogen tot een samenhangende, tot een oorzakelijke reeks verbonden. De hond verbindt de hondenzweep met de pijn, die dat ding hem veroorzaakt heeft. Zoo produceert ieder zijn eigen oorzakelijke reeksen, al verloopt dit dan ook als "onbewust" proces. Het idrelieke kenvermogen onderscheidt dus de gebeurtenissen en rangschikt deze naar de ervaring. Als de dieren hun "wereld" beschrijven konden, dan kregen we allemaal verschillende wereldbeelden met verschillende wetten van oorzaak en gevolg. En al deze "wereldbeelden" zouden allemaal even "waar" zijn.

Bij de mensch.

Bij de mensch zetten de functies van het kenvermogen als onderscheidingsorgaan en als verbindingsorgaan zich voort. Alleen groeien ze geweldig uit. Daarnaast ontwikkelen zich dan bij het menselijk kenvermogen de eigenschappen, waardoor hij zich juist van het dier onderscheidt en waardoor het kenvermogen feitelijk tot een heel ander orgaan wordt. Het is in het bijzonder het vormen van begrippen waaruit het echte herinneren, het doelstellen en het "redelijk denken" groeien.

Het vormen van begrippen uit de duizenden waarnemingen, die we dagelijks doen, is daarom een van de grondleggende dagelijksche bezigheden van ons kenvermogen. De begrippen vormen de "grondstof" waarmee alle "hogere" functies werken. Iets anders hebben ze niet tot hun beschikking. Het pakhuis van het "onderbewuste" slaat de begrippen op, opdat ze te gepaster tijd gebruikt kunnen worden bij het herinneren, het redelijk denken en het doelen stellen. Het kenvermogen verwerkt ALLE gebeurtenissen tot begrippen.

Hieruit volgt al direct, dat de marxistische kentheorie de mechanische opvatting van de wereld van de hand wijst. Want het moge al mogelijk zijn, een bepaalde groep van verschijnselen begripsmatig in de wiskundige formules van de mechanica samen te vatten, voor de gedragingen der dieren, de werkingen van instinct en moraal, van crisissen en werkloosheid, voor de werkingen van het privaatbezit, is dit volkomen onmogelijk. Wat voor ons als menschen het belangrijkste is, de beweging van de maatschappij

valt heelemaal niet onder de wetten der mechanica.

Het kenvermogen trekt zich echter van de onderscheiding tusschen mechanische en niet-mechanische processen niemandal aan, maar strekt zijn werkzaamheid uit over ALLE gebeurtenissen, het vormt uit alles BEGRIPPEN. Het vormen van begrippen is dus de grondslag van ons denken en daarom moeten we in het kort even aangeven, wat begrippen eigenlijk zijn.

Begrippen.

We meenen dit het beste te kunnen doen, door na te gaan, hoe een kind zijn "wereld" leert kennen. Het kind is voorloopig nog een "dier" en kent de omringende voorwerpen en gebeurtenissen niet. Het ziet daarom de omringende dingen ook niet als afzonderlijke dingen, maar als "gestalte", als totaal-beeld. In dit totaal-beeld begint nu het kenvermogen te werken als ONDERSCHIEDINGSORGAAN voor de dingen, waarmee het te doen heeft. De ervaring leert eetbaars van niet-eetbaars, lekker van niet-lekker onderscheiden; het leert onderscheiden, dat eten warm is, water koud, zijn bord hard is, enz. Het krijgt ruimte-gewaarwordingen en leert zoo onderscheiden tusschen veraf en dichtbij. Het leert oorzaken en gevolgen onderscheiden, als de rammelaar valt, of als pijn volgt, wanneer het zich stoot. Door al deze ervaringen met het onderscheiden der dingen leert het zich in de ruimte bewegen.

Maar daarnaast begint nu het kenvermogen tevens te werken als "eenheidsorgaan", doordat het begrippen gaat vormen. Laat een kind thuis een heelemaal zwarte kat hebben, terwijl het nog nooit een andere kat heeft gezien. Voor hem is daarom een kat een zwart beest met zachte huid, waar je prettig mee kan spelen. Maar op een goede dag ziet het een andere kat, die wel zwart is, maar witte pooten heeft en bij weer een andere gelgenheid een heelemaal witte en een gevlekte. Zijn kenvermogen als onderscheidingsorgaan doet het al die beesten als verschillende herkennen. Maar daarnaast heeft het opgemerkt, dat, hoe ze ook in teekening mogen verschillen, ze allemaal een zachte huid en een onhoorbare gang hebben. "Een kat" wordt nu voor hem een beest met zachte huid en onhoorbare gang, waar je prettig mee kan spelen. Het heeft de eigenschappen, die het bij ALLE katten heeft ontdekt, in een woord, in een "begrip" samengevat en de eigenaardigheden van iedere kat afzonderlijk weggelaten. Een paar jaar "kattenervaring" heeft dat begrip opgebouwd. En voor zoo ver het kind ervaren heeft, dat je met zoo'n beest prettig kan spelen, is het begrip als aangenaam "gekleurd". Tot het op een keer een flinke krab van zoo'n beest krijgt, waarmee dan de begripsinhoud en tevens de "kleur" van het begrip verandert.

Ons kenvermogen doet zoo met alle verschijningen, waar we mee in aanraking komen. We vormen zoo de begrippen boom, stoel, huis, enz. Het kenvermogen brengt dus ORDENING in onze ervaringen, het vat alle gelijksortige, maar toch telkens iets verschillende ervaringen, samen in een woord, in een begrip. We kunnen zoo over alle miljoenen boomen der aarde tegelijk spreken, als we spreken van "een boom", van alle huizen, als we spreken van "een huis". Het gemeenschappelijke of het algemeene, van alle aparte, van alle bijzondere boomen, is in een woord neergelegd. Het kenvermogen als eenheidsorgaan, als begrippenvormer, is dus een ontzaglijke "rationalisatie" in het rangschikken der ervaringen. ONDERSCHIEDEN EN SAMENVATTEN is zoo het wezen van de menselijke hoofdarbeid. En dit alleen maar vanuit DE PRACTIJK.

Nu zijn er vreeselijk geleerde mensen, die door diep nadenken begrippen meenen te hebben gevonden, die niet aan de praktijk ontleend zijn. Dit geldt dan in het bijzonder voor het begrip ruimte en de wiskundige begrippen. Zoo b.v. dat $2 \times 2 = 4$, en het begrip punt, vlak, lijn. Wat de ruimte betreft, doen deze mensen verstandig eens een kind gade te slaan, dat op een stoel klimt, om de maan te kunnen grijpen. Voor het $2 \times 2 = 4$ is een les in de eerste klas van de lagere school zeer vrucht dragend, omdat ze daar kunnen leeren, hoe dat begrip wordt opgebouwd. Of eigenlijk is een les niet voldoende. De onderwijzeres heeft een half jaar nodig, om uit alle aparte, bijzondere gevallen te kunnen komen tot dit "eenvoudige" begrip. Voor de begrippen punt, vlak en lijn verwijzen we naar de eerste klas van de HBS, waar ze kunnen leeren, hoe deze begrippen vanuit werkelijke ervaringsdingen worden opgebouwd door steeds verdere abstractie.

De vraag is nu, waarom die lui met alle geweld begrippen willen ontdekken, die niet aan de ervaringswereld ontleend zijn. Het antwoord daarop is, dat ze telkens opnieuw willen bewijzen, dat de geest onafhankelijk van de stoffelijke buitenwereld kan werken, dat de "geest" een zelfstandige "kracht" is. Volgens de marxistische kentheorie is het kenvermogen wel een scheppend vermogen, maar in de zin, dat het de indrukken, die er op inwerken, verwerkt. Het kenvermogen is geen passieve functie, maar een actieve. Het ondergaat niet alleen, maar het doet. Maar het kan alleen uit de buitenwereld gevoed worden. Een "zelfstandig" kenvermogen bestaat niet. We hebben zodoende de wereld dubbel: ten eerste in de miljoenen werkelijkheden buiten ons, ten tweede in ons hoofd in gerationaliseerde vorm, in begrippen, die we in namen, in de TAAL, hebben vastgelegd, om praktisch handelend in de wereld der dingen te kunnen ingrijpen.

Passieve en actieve aanpassing.

Het geldt nu echter na te gaan, door welke omstandigheden het dier er toe over moest gaan, begrippen te gaan vormen en zodoende tot mensch werd. Want zoals we reeds opmerkten, hebben de dieren niet het vermogen, hun ervaringen in begrippen te rationaliseeren, al zijn ook primitieve aanknoopingspunten daartoe aanwezig. Het vormen van begrippen is dus een nieuwe eigenschap van het hersenproces en het is nu maar de vraag, of dat "van zelf", zonder bepaalde aanleiding tot stand kwam, of dat het een zeer besliste levensnoodzakelijkheid was, doordat zijn levensomstandigheden zich wijzigden. We weten echter, dat het veranderen der organismen, het vormen van nieuwe organen, uit de eeuwige wisselwerking tusschen de natuur en het organisme tot stand komt, doordat het zich telkens aan de nieuwe omgeving aanpast. Deze aanpassing verloopt ten deele automatisch. Zoo b.v. als een diersoort zelf zijn hoofdvoedsel heeft uitgeroeid of als dit op andere wijze is verdwenen. Het dier moet dan tot een andere hoofdvoeding overgaan. Maar dat geeft een andere chemische samenstelling van de stoffen, waaruit het lichaam zich moet vernieuwen, waarmee de levensprocessen zich wijzigen en aanleiding tot allerlei organische veranderingen kunnen geven. In ieder geval: het dier heeft zich aan de nieuwe verhoudingen aan te passen of het moet uitsterven. Het is een PASSIEVE aanpassing. Maar daarnaast is eveneens een ACTIEVE AANPASSING, die, hoewel "onbewust", toch zeker niet automatisch verloopt. Dat is het oplossen van moeilijkheden, die buiten het stellige weten der instincten vallen. Hier is het telkens opnieuw probeeren, niet met bewust "overleg", maar met het "vallen en opstaan", net zoo lang tot het lukt. Dit

herhaalde pogen wordt in de dierkunde het "probeeren en vergissen" genoemd. (Trial and error). Het "probeeren en vergissen leidt tenslotte in de loop der honderden jaren tot bepaalde gewoonten, tot "instinct", waarmee dan al die ervaring is vastgelegd.

Daarom ligt het vraagstuk van de begripsvorming voor ons zoo: door welke levensomstandigheden van onze aap-achtige voorouders nam de ervaring van het "probeeren en vergissen" niet meer uitsluitend de vorm van instincten aan, maar waardoor sloeg het tevens een andere richting in, n.l. door de ervaring in de vorm van begrippen vast te leggen.

De apensoort, waaruit zich zoowel de tegenwoordig nog levende mensch- apen (gorilla, enz.) als het menschengeslacht zich ontwikkeld hebben, behoorde zooals alle apensoorten, tot de z.g. "gezellige dieren". D.w.z. ze leefden in grotere of kleinere troepen en kudden bijeen, zooals olifanten, buffels, bijen, mieren. In en door dit samenleven ontwikkelden zich de "sociale instincten", die de grondvoorwaarden voor het bestaan der groep vormen. In menselijke taal uitgedrukt, noemen we het "wederkerig dienstbetoon", "solidariteit", "opofferingszin voor de groep". Maar daarbij is te bedenken, dat deze woorden misleidend kunnen werken. Want het zijn begrippen, die sterk gevoelsmatig "gekleurd" zijn. Met het toepassen van deze begrippen op de dieren projecteeren we daarom niet alleen het menselijk handelen, maar tegelijk het menselijk voelen en gewaarworden in de dieren. En dit is zeer zeker onjuist. Voor de dieren bestaat dan ook geen "opofferingszin" of "solidariteit", maar alleen het instinctmatig reageren op de omstandigheden, die binnen het bereik van de sociale instincten vallen. Zeer zeker is uit de gedragingen der dieren op te maken, dat de sociale instincten ook verschillend gevoelsmatig "gekleurd" zijn, maar deze gevoelens kunnen zeker niet met de onze samenvallen.

Onze aap-achtige voorouders werden dus evenals de andere kuddedieren in de gemeenschappelijke strijd om het bestaan bijeengehouden door de sociale instincten. Spreken konden ze niet, maar ze gaven elkaar door geschreeuw of door bepaalde bewegingen teekens, zooals dit bij kuddedieren algemeen voorkomt. Ze leefden van wat hun hand kon bemachtigen en waren in hoofdzaak op plantaardig voedsel aangewezen. Dierlijk voedsel, dat binnen hun bereik viel, moest natuurlijk rauw genuttigd worden, want het vuur was onbekend. Deze apensoort nu sloeg de weg van de menselijke ontwikkeling in, doordat ze in de loop der tijden een stok als werktuig of wapen leerde gebruiken. Dit plaatste het dier in een dusdanig nieuwe situatie, dat het dierlijke kenvermogen nieuwe eigenschappen moest ontwikkelen, om de nieuwe levensvoorwaarden baas te worden. Ze moest haar kenvermogen daaraan nieuw aanpassen.

Van voorwerp tot begrip.

Ooegenschijnlijk vergt het zelfs van het dierlijke kenvermogen niet al te veel inspanning, om met een stok een vrucht van een boom te slaan, als het beest er zoo niet bij kan. Maar het onderzoek leert, dat een dier over zooveel "overleg" niet beschikt. Hang een tros bananen boven een aap, zoo dat hij er niet bij kan komen en leg een stok naast hem neer; het beest zal probeeren er met springen bij te komen, het zal zijn armen er naar uitstrekken, maar het heeft geen benul, de stok bewust als werktuig te gebruiken. Behalve als het hem voorgedaan is. Dan kan hij het "na-aen". Het is niet waarschijnlijk, dat het gebruik van een stok op een goede dag door onze aapachtige voorouders werd "ontdekt". Het zal

een langdurig proces van honderden jaren geweest zijn, waarin bij het af-rukken en -breken van takken voor nestbouw tevens "bij ongeluk" vruchten door deze stokken van de boomen werden geslagen. Komt dat bij herhaling voor, dan treedt het kenvermogen als verbindingsorgaan in werking en verbindt het tak-slag-vrucht tot een oorzakelijke reeks, zoals alle dieren onbewust hun eigen oorzakelijke reeksen maken. Is deze oorzakelijke reeks eenmaal gelegd, dan blijft ze binnen de groep als verworven kennis bestaan; niet door instinctvorming, maar eenvoudig doordat het in het groepsgewijze samenleven door "na-ape" wordt bewaard. Maar voorloopig is dit aap-achtig dier nog steeds een dier, omdat het nog niet het echte herinneren heeft, maar alleen het "herkennen". Het kan de oorzakelijke reeks honger-stok-slag-vrucht alleen in werking zetten, als het toevallig een stok ziet liggen en een vrucht ziet hangen. Het is nog een dier, omdat het zich nog geen DOEL kan stellen, dat buiten de directe aanschouwing ligt. Het kan zich nog niet het doel stellen een tak bewust op te zoeken, als het deze nodig heeft. Dat is de volgende stap in de ontwikkeling. Maar hoeveel honderden of duizenden jaren deze aap op de drempel der menswording heeft gestaan, hoelang ervaring nodig was, om de oorzakelijke reeks honger-stok-slag-vrucht dusdanig te verharden, dat de honger direct tot het zoeken van een stok voerde, is niet te zeggen. Tenslotte trad dit stadium echter in en daarmee was dan de aap van dier tot mensch geworden: hij had zijn miljoenen-voudige ervaring van kromme, rechte, gladde, knoestige, harde, broze, taai, zachte, bebladerde en onbebladerde stokken gerationaliseerd in één begrip: De stok. Het begrip werd geboren als resultaat van de strijd om het bestaan in de apengemeenschap. En daarmee lag de weg open tot het stellen van een DOEL, dat buiten de directe aanschouwing ligt, de weg tot menswording.

Denken of ondergaan.

Het schijnbaar onbelangrijke feit van het gebruik van een stok als werktuig (wapen) brengt de oermensch in geheel nieuwe levensverhoudingen. Want wel heeft hij nog dezelfde ooren, neus, ogen, enz., maar toch gaat een nieuwe wereld voor hem open, doordat zijn werkingsveld in de natuur enorm wordt verbreed. Vruchten en dieren, die hij eerst niet baas kon, vallen nu binnen zijn bereik. Vijanden, die hij vroeger ontvluchten moest, kan hij nu overwinnen. Zijn wapen kan hij op duizenderlei manieren aanwenden. En al naar mate zijn ervaring groeit, leert hij zijn werktuig allerlei afwijkende, beter bij het doel aangepaste vormen geven; hij maakt een knots, een speer, een stok met een steen als hamer.

Het verbreed van zijn werkingsveld in de natuur beteekent dus, dat zijn wereldbeeld een ander aanzien krijgt. Terwijl hij als aap slechts enkele dingen uit zijn totaal-beeld op de voorgrond kon brengen, voor zoo ver die voor hem van belang waren, zijn er nu veel meer dingen van levensbelang voor hem. De functie van zijn kenvermogen als ONDERSCHIEDINGSORGAAN wordt dus enorm verbreed. Maar tevens de functie als VERBINDINGSORGAAN, die de verschillende ervaringen in oorzakelijke reeksen samen koppelt.

Deze eigenschappen had hij ten slotte ook reeds als dier. Maar toch zijn zijn levensvoorwaarden nu zoo grondig veranderd, dat zijn kenvermogen zich er door het vormen van nieuwe eigenschappen bij aan moet passen. Het nieuwe van de situatie zit hierin, dat hij als dier zich alleen met zijn lichaam kon verdedigen of voedsel bemachtigen; dus met zijn natuurlijke organen. Als mensch neemt hij echter nu eens een knots, dan weer de speer ter hand. Hij "verwisselt" dus telkens van verdedigingsorganen. Aan deze toestand moet zijn kenvermogen zich aanpassen. Kan het dat

niet, dan voeren diezelfde wapens hem naar de ondergang, naar het uitsterven van het ras. Want de kwestie is, dat hij niet meer direct op de buitenwereld kan reageren, zoals een dier dat instinctmatig doet. Als dier kon hij zich direct met bloote handen op zijn vijand werpen, terwijl hij nu moet "kiezen", welk verwisselbaar orgaan hij zal gebruiken. Dat wil zeggen: hij moet eerst DENKEN. Zijn werktuigen maken, dat hij niet meer direct kan handelen, maar dat er zich een denkproces tusschen schakelt. Dat is het feitelijk nieuwe in de situatie, en kan hij zich daaraan niet aanpassen, dan had het gebruik van een wapen alleen zijn daadkracht verlamd en zou hem dat noodlottig worden. De strijd om het bestaan met behulp van wapenen is daarom alleen mogelijk, als hij tegelijk leert denken. Het denken moet zich ontwikkelen aan de werktuigen, aan de materieele grondslag van het bestaan. God kan de mensch het denkvermogen niet geven, maar de werktuigen zullen het doen.

Denken of ondergaan. Daar staat de oermensch voor een beer. Hoe zal hij hem te lijf gaan? Met zijn makers te zamen met bloote handen? Met knotsen? Met speren? Waar treft hij de beer het doodlijkst? Hij moet "kiezen". Hij moet zich snel herinneren, welke ervaringen hij vroeger bij dergelijke gevechten met bloote handen, met de knots, met de speer heeft opgedaan. Maar daarbij hoeft hij zich niet alle bijzonderheden te herinneren. Hij moet alleen "in zijn geheugen" hebben, waar het feitelijk op aan komt, het wezenlijke. Hij moet al die ervaringen GEORDEND hebben, naar wat in het ALGEMEEN in zoo'n situatie goed en wat in het ALGEMEEN verkeerd is. Hij moet al die gebeurtenissen "gerationaliseerd" hebben; hij moet ze in de vorm van "begrippen" in zijn hoofd hebben. Het snel en juist handelen vereischt, dat hij niet op het beslissende moment alle afzonderlijke gebeurtenissen van vroeger zich moet gaan herinneren, maar dat deze reeds van te voren zijn geordend. Het vormen van begrippen en de echte herinnering zijn daarom de noodzakelijke voorwaarden, die aan het gebruik van werktuigen zijn gebonden. Met het optreden van het werktuig moet het kenvermogen zich aan deze toestand aanpassen. En alleen naar mate de oermensch deze functie's nu begint te ontwikkelen, naar die mate kan hij zijn wapenen met succes hanteeren.

Het "kiezen" is dus niets anders, dan dat hij het verleden in de vorm van begrippen wakker roept met het oog op de toekomst. Zijn verleden bepaalt zijn handelen van nu, om het gestelde doel te bereiken. "In zijn hoofd gaat hij verschillende gedachtenreeksen na, waarbij hij om beurten zijn geest op elk zijner werktuigen richt en nagaat, wat elk voor effect heeft: het resultaat van zijn overwegingen kiest hij zijn handeling. Hij naar past als het ware in de keten der gedachten, die van zinsindruk tot handeling voert, om beurten verschillende gedachten als wisselstukken in en houdt tenslotte de gedachte vast, die het best voor het doel past". ("Darwinisme en Marxisme", door A. Pannekoek, blz. 28, uitg. GIC).

Dit "kiezen" door middel van de gerationaliseerde ervaring werkt zich in ons bewustzijn uit als het gevoel van de "vrije wil". De mensch is tot "persoonlijkheid" geworden. In zich voelt hij de vrije beslissing, hoe hij zijn taak zal volbrengen, hoe hij in de wereld zal ingrijpen. Voor zijn gevoel heeft hij zich uit de aang der natuur losgemaakt en zal hij deze naar zijn wil tegemoet treden. Dat deed het werktuig.

No: 16/17 der "RAETEKORRESPONDENZ" bevat: 1) Riesenaussperrung in Dänemark - 2) Differenzen in der Ratebewegung über die Entwicklungstendenzen im Kapitalismus, enthaltend Schriftstücke aus Holland, Deutschland und Amerika. Prijs 10 cent.

Het "kiezen" als versluierd proces.

Maar in dit gevoel van de "vrije wil" gaat het werkelijke karakter van onze verbondenheid met de wereld verloren, doordat het "kiezen" zoowel onbewust als bewust kan verlopen. Een groot deel van onze dagelijkse handelingen verrichten we "gedachteloos", "werktuigelijk", "instinctmatig". We doen zooveel "zonder er bij te denken", "van zelf" of "uit gewoonte". Dat wil zeggen, dat al die handelingen buiten ons bewustzijn om verlopen. Het zijn altijd handelingen, waarbij we aanvankelijk moesten denken, maar die na honderdvoudige herhaling door het "onderbewuste" van zelf worden verricht. Dan zijn we vergeten, hoe we die handeling "leerden", hoe we telkens "verschillende gedachten als wisselstukken" in onze gedachtenreeksen pasten. Maar ook het "bewuste" handelen wordt altijd door een groote reeks van "werkтуigelijke handelingen" begeleid, zoodat de reeks van gedachten, die als "wisselstukken" worden ingepast, niet zonder meer te volgen is. Een derde oorzaak, waardoor het karakter van het "kiezen" versluierd wordt, ligt in de enorme samengesteldheid der maatschappij. Zoo b.v. als de arbeiders in staking willen gaan. Ze komen in vergadering bijeen en de een spreekt er voor, de ander er tegen. De heele maatschappelijke toestand, de machtspositie van de ondernemer, de ervaringen met soortgelijke stakingen in het verleden, het afmeten van de krachten der arbeiders, alles komt er bij te pas, opdat de "vrije wil" een keus kan doen. En ten slotte valt de beslissing. Maar als iedere arbeider dan stuk bij zich zelf nagaat, welke gedachtenreeksen zijn keus hebben bepaald, dan kan hij zich slechts enkele reeksen bewust maken, hoewel al die verhandelingen een rol hebben gespeeld. D.w.z. niemand kan zijn eigen keuze geheel volgen.

Door deze versluieringen raakt de bron, waaruit ons denken wordt gevoed, uit het oog verloren en meent men zonder de vroegere ervaring te kunnen denken. Maar toch is dit nog niet de belangrijkste factor. Nog groter beteekenis heeft het feit, dat de begrippen, waarin we dagelijks denken, niet "wetenschappelijk gevormd", dat is bewust ontleed zijn. Daarom blijven ze vaag, niet scherp afgebakend. De kern van het begrip is meestal duidelijk te zien, maar de omtrekken vervagen, om zich veelal in nevel te verliezen. Men vrage zich de beteekenis af in het spraakgebruik van de begrippen: natie, kapitalist, gerechtigheid, eerlijkheid, vriendschap, solidariteit, klassebewustzijn, vakbons, of om een "begrip" van de laatste tijd te noemen, "rassisme". Maar "een goed verstaander heeft aan een half woord genoeg", omdat zoo goed als alle begrippen gevoelsmatig "gekleurd" zijn, al is deze gevoelswaarde dan ook maatschappelijk, dus klassematisch bepaald. Als twee arbeiders spreken over de "kapitalist" begrijpen ze elkaar volkomen. Maar veel meer door de gemeenschappelijke gevoelsmatige inhoud, door de "kleur" van het begrip, dan door de bewuste, objectieve, wetenschappelijke begripsvorming. En als de heer Colijn en een arbeider over de "kapitalist" spreken, begrijpen ze elkaar heelemaal niet, omdat zoowel de begripsinhouden als de "kleuren", de daarmee verbonden gevoelens verschillen. (Men leze het interessante boekje van W. Esch: "Taal en moraal", uitg. W.B.)

Voor ons onderwerp is het van belang op te merken, dat de gevoelsmatige kleuring der meestal vage begrippen bepaalt, dat de gevoelens in ons denken een belangrijke rol spelen. En hoe vager het begrip, des te grooter beteekenis de aan de begrippen verbonden gevoelens krijgen. Maar daarmee wordt de bron van ons denken, de ervaringen in het verleden, voor een goed deel versluierd. Men kan de gedachtenreeksen niet volgen, die het "kiezen", het "stellingnemen" hebben bepaald, de "geest" schijnt dat uit "eigen kracht", uit "eigen denkkraft", onafhankelijk van de vroegere er-

varingen te hebben gedaan. Zoo schijnt het dan, dat niet het maatschappelijk zijn het bewustzijn heeft bepaald, maar dat "de geest het maatschappelijk zijn bepaalt." En zoo komen alle dingen op hun kop te staan, omdat men het bewustzijn als "oerbelevens" "voelt".

Het werktuig schiep de mensch.

Het is hier niet onze taak, de versluieringen van het denken nader te ontleden. We moeten er mee volstaan, aan te geven, waardoor in het gevoel van de "vrije wil" ons denken onafhankelijk van onze vroegere ervaringen schijnt te werken, de geest als "zelfstandige kracht" schijnt op te treden. Voor ons staat nu in het middelpunt, dat het vastleggen der ervaring in de vorm van begrippen, het herinneren, het telkens opnieuw combineren der begrippen, het denken, de aanpassing van het dier aan het werktuig is. Maar alleen een "geestelijke" aanpassing is niet voldoende, want daarnaast moet ook het lichaam veranderingen ondergaan. Het werktuig verplicht de oermensch tot denken, tot "overleg". Maar in het groepsgewijze samenleven en samen strijden overlegt niet ieder afzonderlijk. Te zamen voert men de strijd om het bestaan en dit brengt met zich mee, dat de begrippen met NAMEN worden aangeduid: de taal ontstaat. Dat deed het werktuig in het gemeenschappelijk arbeidsproces. De werktuigen, het denken en de taal zijn maatschappelijke producten. Maar de taal sleept weer een heele reeks lichamelijke veranderingen met zich mee: het stemorgaan wordt tot spraakorgaan, dat de fijne schakeeringen in de geluiden leert vormen; de tong wordt beweeglijker, de mondholte verandert, waarbij de "kin" ontstaat. Er volgen nog meer veranderingen, waarvan vooral de toename van de hersenomvang in het oog springt. (Tegenwoordig levende menschen ongeveer 550 kub. cm., de oudst bekende mensch Pithecanthropos 880, de tegenwoordig levende mensch ongeveer 1400. Een verdere toename is niet te verwachten, doordat de aanpassing met de uitvinding van het schrift en de boeken weer een nieuwe richting insloeg).

Het werktuig leidde de ontwikkeling van onze aapachtige voorouders zoowel lichamelijk als geestelijk in nieuwe banen. Niet god schiep de mensch, maar het werktuig deed het. Het werktuig is echter geen "ding op zich zelf", het schiep de mensch niet alleen. Daarvoor was tevens noodig de materiele buitenwereld en het dierlijk kenvermogen. Werktuigen, denken en taal ontwikkelen zich in het gemeenschappelijk arbeidsproces in wederkerige samenhang, dat is in wederkerige afhankelijkheid; het denken is het kind en tegelijk de moeder van de samenleving.

Samenhang.

Daar staan we met ons kenvermogen en met onze daadkracht in de wereld. We stellen de "eigenschappen" van de dingen om ons heen vast en komen tot de ontdekking, dat deze eigenschappen veranderen met de omstandigheden. Daar staat een glas water. Verlaag ik de temperatuur er om heen, dan wordt het ijs; verhit ik het, dan wordt het damp; haal ik de lucht er boven weg, dan begint het te koken, hoewel het ijkoud kan zijn. De dingen bestaan dus niet "op zich zelf", maar ze vormen met hun omgeving samen een eenheid. En dit geldt voor alle verschijningen, zoodat we de kosmos als ononderbroken, samenhangende eenheid leeren kennen.

Maar het water is de lucht niet en het is de aarde niet. En dus is de ononderbroken eenheid tegelijk een ononderbroken veelheid. Hoewel als totaal een eenheid zijn het allemaal toch verschillende verschijningen, die in tegenstelling tot elkaar staan. Ze zijn het resultaat van hun "omgeving", het resultaat van de verschillende samenhangen, dat is van de verschillende tegenstellingen. Veranderen de omstandigheden, dan veranderen de tegenstellingen, waarbij dan uit de strijd der tegenstellingen een nieuw evenwicht ontstaat. Zoo scheppen de dingen zichzelf telkens opnieuw en telkens anders. De samenhangende schepping voert door de strijd der tegenstellingen tot de scheppende samenhang. Het heelal herschept zich zelf daardoor volgens de geldende omstandigheden; doelloos en planloos. Geen god of wereldbewustzijn of werelddenken bepaalt zijn loop. De strijd der samenhangen, of, wat hetzelfde is, de strijd der tegenstellingen, beslist.

In deze veranderende wereld treedt de mensch met zijn kenvermogen, om de verschijnselen in zijn dienst te stellen. Zijn kenvermogen is echter geen "ding op zich zelf". Het werkt alleen met de indrukken die het in de ervaring heeft opgedaan. En daarbij kan het niet anders doen, dan telkens weer nieuwe begrippen vormen, de ervaringen rationaliseeren, de honderden aparte ervaringen in een woord samenvatten. Het kan alleen telkens opnieuw de ervaringen bewust begripsmatig indeelen, telkens opnieuw de ervaringen anders rangschikken. De psychisch minsten kennen aan het kenvermogen een eigenschap toe, waarover het nu eenmaal niet beschikt, n.l. dat het kan werken zonder voorafgegane ervaring. Dat noemen ze het denken door de "denkkraft". Ze willen vijf pooten aan een schaap hebben.

Het leeren kennen van de wereld van natuur en maatschappij is niet anders dan het beschrijven van de verschijnselen, hun onderlinge samenhangen blootleggen. Beschrijven we het algemeene uit de beweging der dingen, dan spreken we van krachten (waterkracht, machinekracht, menselijke arbeidskracht); beschrijven we de dingen in hun stilstand, dan noemen we het "stof". Dezelfde verschijning beschrijven we de eene keer als kracht en de andere keer als stof, dat hangt er van af in welk algemeener verband we de verschijning willen groepeeren. De psychisch minsten mogen zich vermoeien met het vraagstuk, hoe het mogelijk is, dat stof "kracht" kan voortbrengen. "Kracht is een begrip voor iets onstoffelijks en onvoorstelbaars" (Broch. R. blz. 6). Romers zoekt hier weer naar iets, dat in de natuur heelemaal niet als zoodanig te vinden is. "Kracht" bestaat niet in de natuur. In natuur en maatschappij bestaat alleen maar de veranderlijkheid, de beweging der dingen. Ons hoofd heeft die ervaringen der beweging gerationaliseerd en dat in een woord samengevat: Kracht. Wie dus naar kracht gaat zoeken als naar "iets", die moet met een paar diepe rimpels in zijn voorhoofd allerlei mysterieuze woorden aan elkaar rijgen en gooit zichzelf daarmee de deur voor de neus dicht om zijn eigen denkvermogen en natuur en maatschappij te begrijpen. "Krachten", "natuurwetten", "bewegingswetten van de maatschappij" bestaan als zoodanig alleen in ons hoofd en in de boeken. Het is alles gerationaliseerde ervaring.

De wereld geeft ons alleen de verschijningen en we kunnen daaruit nooit iets anders dan het algemeene te voorschijn brengen. Dat leert ons afgrenzen, wat binnen het raam der wetenschap valt en wat er niet in thuis hoort. Wie dat niet begrijpt, komt tot het stellen van allerlei zinloze problemen, doordat hij de vraag fout stelt. Zoo b.v. hoe het heelal er "op zich zelf" uitziet buiten het menselijk bewustzijn om. Terecht zegt Romers daaromtrent, dat dit voor ons "onvoorstelbaar" is. Maar laat hij dan ook zoo verstandig zijn, daarover te zwijgen. Zoo'n zinloos probleem is ook, of de stof een "onvoorstelbare en onstoffelijke kracht" kan

voortbrengen. En datzelfde probleem neemt bij de kwestie van het denken de vorm aan, of de ruimtelijke hersenstof een onruimtelijke gedachte kan voortbrengen. Zoodanig we de werkingen van het water rationaliseeren in het begrip "waterkracht", zoo rationaliseeren we de werkingen van de hersenstof in het algemeene begrip "denken". Maar net zoo min als er een "waterkracht" als zoodanig in de natuur voorkomt, net zoo min bestaat er een denkkraft als iets apart.

Het anarchistisch tekort.

Het is natuurlijk niet toevallig, dat Romers zich als anarchist geroepen voelt, het boekje van Dietzgen over "Het Wezen van de Menselijke Hoofdarbeid" aan te vallen. Want dit boekje grijpt de uitgangspunten van het anarchisme aan. Maar niet alleen de uitgangspunten van het anarchisme. Feitelijk is de toestand zoo, dat de algemeen gebruikelijke opvatting van het natuurverschijnsel dat we denken noemen, naar onze meening volkomen fout is. Men schrijft wel dikke boeken over het denken, maar men weet niet wat denken is. Zoodoende krijgt men tevens een verkeerd beeld van de wereld. Zoodoende weten de wetenschapsmensen feitelijk niet, wat de "natuurwetten", die ze ontdekken, eigenlijk zijn; zoodoende weten ze niet, wat eigenlijk "krachten" zijn, hoewel hun heele techniek op "krachten" is gegrondvest; zoodoende weten ze ook niet wat de "denkkraft" feitelijk is; zoodoende meenen ze, dat de geest een zelfstandige kracht is. Tegenover deze heele wereld van geleerde en niet-geleerde mannen onderzoekt Joseph Dietzgen het denken als natuurverschijnsel en plaatst het in wederkerige betrekking met de andere natuurverschijnselen. Daarmee is het dan gedaan met de oude opvatting, dat het denken een zelfstandige kracht is en dat het z.g. "zuivere denken" of de logica de aangewezen weg is, om de wereld te leeren kennen en onze plaats in de wereld af te bakenen. Maar de heele wereld brult, dat deze theorie van het denken fout is. Want deze opvatting doet ons zien, dat de wereld niet door een god of hogere macht bestuurd wordt, en dat de maatschappij zich uit de samenstellende maatschappelijke krachten opbouwt; dat het privaatrecht aan productiemiddelen en de tegenwoordige opvattingen van moraal hun opkomst en bloei hebben, maar dat ze even zeker zullen vergaan. Daarom is er slechts een klasse, die een werkelijke natuurwetenschap van het denken maken kan. Dat is de uitgebuite klasse, die bij de ondergang van de uitbuiting geïnteresseerd is. En daarom kan ook alleen de uitgebuite klasse de werkelijke drager der wetenschap zijn. De "filosofie van het proletariaat" is daarom niet achterlijk, zoals Romers meent, maar het sluit het diepste weten in zich, een weten, dat eerst tot volle bloei kan komen, als de arbeidersklasse het privaatrecht heeft opgeheven en de klasselooze maatschappij zich ontwikkelt.

Gezien vanuit de burgerlijke maatschappij is de tegenwoordige stand van haar wetenschap van het denken dus geenszins "achterlijk" te noemen. Ze verricht volkomen haar functie, n.l. de bestendiging van de kapitalistische maatschappij. Er zal toch zeker wel niemand zijn, die van meening is, dat de heerschende klassen een wetenschap kunnen ontwikkelen, die met onafwijsbare zekerheid haar ondergang voorspelt? Dat is onmogelijk. Want zou de bourgeoisie erkennen, dat het privaatrecht gedoemd is te verdwijnen, dat een andere moraal in de plaats zal komen voor de moraal van de "contante betaling", dan zou het voor haar onmogelijk zijn, de opkomende arbeidende klassen als een troep moordenaars,

dieven en brandstichters voor te stellen, als menschen tegen wie alles geoorloofd is, omdat ze de "heilige" grondslagen der maatschappij aantasten. De bourgeoisie zou de opkomende klassen moeten begroeten als de dragers der nieuwe wetenschap, der nieuwe moraal, der nieuwe menschheid. Daarom is de burgerlijke opvatting van het wezen/de menselijke geest voor de bezittende klassen niet als achterlijk/van te beschouwen.

Maar voor de proletarische klasse, die de drager der toekomst is, is de burgerlijke opvatting van het denken wel achterlijk. En nu is het een feit, dat de anarchistische beweging als geheel genomen, van mening is, dat de geest een zelfstandige kracht is, die door het "zuivere denken", door de "logica" allerlei theorieën opstelt over de "superioriteit van de geest", over de "superioriteit van het individu". In dit opzicht vaart ze nog geheel in het kielzog van de kapitalistische wereldopvatting. Gezien vanuit de gezichtshoek van de uitgebuite klassen, is deze opvatting wel achterlijk. Het feit, dat onder de anarchisten vele toegewijde, strijdvaardige, alles-offerende kameraden zijn, die zich geheel willen geven voor de strijd voor een klasselooze maatschappij, kan daaraan niets veranderen.

Het is juist meer dan bedroevend, dat in deze tijd, nu we te midden van de heftigste klassebotsingen zitten en die tenslotte niet meer beteekenen dan voorpostengevechten, de strijdwil en daadkracht der anarchistische kameraden in een verbijsterende begripeloosheid verzandt. Klar weten hebben we noodig; we moeten de maatschappelijke verschijnselen nauwkeurig ontleden en ze in begrippen vastleggen, om onze wil bewust te kunnen richten. Dat onderzoek is alleen mogelijk als marxistische methode; dat is het algemeene uit de bijzondere verschijnselen in begrippen rationaliseeren; dat is uitgaan van het klare weten, dat er geen verschijnselen "op zich zelf" bestaan, maar dat ze altijd de samenhang, de samenwerking, of wat hetzelfde is, de tegenwerking van een heele "omgeving" zijn. Dat wil zeggen: we moeten de verschijnselen in korte, samenvattende begrippen formuleeren; dat is, we moeten van de praktijk een theorie maken, om richtsnoer voor ons handelen te kunnen zijn. Het anarchisme heeft geen maatschappelijke theorie. Alleen op het gebied van de "filosofie" hebben de verschillende stroomingen van het anarchisme een gemeenschappelijke theorie. Alle stroomingen zijn het hier over eens, dat onze geest niet door het maatschappelijk zijn wordt bepaald. In dit opzicht rusten al die stroomingen op de grondslag van de burgerlijke kennistheorie.

Begrippen en frases.

In een oude brochure van de anarchist J. Andries "Over mensch-zijn" formuleert deze zijn beginselverklaring als volgt: "Wij willen, dat er een einde kome aan het onrecht, dat de mensch laat leven ten koste van honderd anderen." Dat is natuurlijk een heel sympathiek streven, maar speciaal anarchistisch is dit niet. Zelfs de bourgeoisie is het daarin met hem eens. En Andries gaat dan verder: "Overigens staan we ieder op zich zelf... onze in onderdeelen dikwijls verschillende overtuiging berust op geen enkele theorie, maar op de groote menselijke behoefte aan geluk en het streven naar volmaking."

De grondslagen van zijn overtuiging komen ons tamelijk wankel voor. Want "menschelijk geluk" wisselt naar tijd en plaats en dus gaat het er om, aan welke voorwaarden dat nu gebonden is. Zoo zonder meer is het een nietszeggend woord, waarmee zelfs de geachte heer Colijn het eens kan zijn. Een nietszeggend woord is echter een frase. En daarmee willen we

vaststellen, dat de overtuiging van Andries op een frase berust. Hetzelfde geldt voor "het streven naar volmaking". Wat is toch het "streven naar volmaking"? In de filosofie van Andries is het het een of ander geheimzinnig streven in de natuur. In ieder geval kan iedereen zich daaronder voorstellen, wat hij wil en wat zijn fantasie hem ingeeft. Dat wil zeggen: het is een zinledig begrip, een frase. In marxistische zin kan men nooit streven naar volmaking. Volmaking is iets dat "af" is. Maar in de wereld is nooit iets "af". Alles is in ontwikkeling begrepen, komt op, bloeit en vergaat. Volmaking is daarom een zinledig woord, een frase. We moeten de doeken der geheimzinnigheid van dat woord afdoen en dan kunnen we alleen streven naar telkens opnieuw aanpassen aan de voorwaarden van de strijd om het bestaan. Maar dan moeten we die voorwaarden vanuit de praktijk onderzoeken, ze begrip-matig vastleggen, om er een nieuwe praktijk tegenover te kunnen stellen. Het gebruik van de woorden "de menselijke behoefte aan geluk" en "het streven naar volmaking" berusten niet op klaar weten, maar ze zijn uitdrukking van niet-weten. Toch kunnen zulke woorden het bij de toehoorders wel "doen", omdat ze een sterke gevoelswaarde hebben. Maar het zijn woorden, die de bewustwording meer belemmeren dan opwekken.

Eigen wettelijkheid.

De scheiding van geest en wereld, zooals die in de "vrijheid van de menselijke geest" in het anarchisme tot uitdrukking komt, werkt vooral verwoestend op het inzicht in de maatschappelijke samenhang. En dat is juist voor ons als arbeiders noodlottig. De anarchistische opvatting komt feitelijk op het volgende neer: De maatschappij bestaat uit miljoenen individuen en alles wat gemaakt of gedacht wordt, gaat door de handen en de hoofden der menschen. De mensch is de schepper van alle dingen. De mensch is de denk-reus en de daad-reus, die het maatschappelijk leven richt. Daarom moet het onderzoek van de maatschappij uitgaan van de individu en om de maatschappij te veranderen, moeten we eerst de menschen veranderen.

Natuurlijk zit er een kern van waarheid in deze gedachtengang; het is een halve waarheid. Maar zooals halve waarheden meestal heele misverstanden zijn, zoo is dat ook hier het geval. Zeer zeker gaat alle gebeuren door de mensch heen. Maar doordat we allen tezamen een maatschappij vormen, waarin alle deelen van elkaar afhankelijk zijn, vormen we samen één groot organisme. Zoo/bij ons hoofd, armen, beenen, enz. tezamen het menselijk organisme /als/ vormen, zoo vormen de menschen en de werktuigen de organen van het "lichaam" dat we maatschappij noemen. Ieder organisme beweegt zich nu volgens eigen innerlijke wetmatigheid; het is geen optelsom van de verschillende organen, maar ieder orgaan wordt in zijn werking door de andere organen bepaald. Het is een "zelfstandige" eenheid, die over eigenschappen beschikt, die geen van de afzonderlijke organen hebben. Zoo is het met de maatschappij ook. Hoewel de maatschappij zich door de menschen beweegt, verloopt het maatschappelijk proces niet naar de wil van Jan, Piet of Klaas, maar volgens innerlijke bewegingswetten, die in het systeem zelf besloten liggen. Het is dus wel waar, dat de mensch de maatschappij bepaalt, maar even waar is het, dat de maatschappij de menschen in hun denken en doen bepaalt. De mensch schuift, maar hij wordt ook geschoven. Daarom kunnen we de maatschappij nooit begrijpen, als we uitgaan van het individu. We moeten de eigen-wettelijkheid van de maatschappij kennen, we moeten weten, hoe we eigenlijk geschoven worden.

Wat is nu die eigen wettelijkheid, die de mensch schuift? Ieder-
een kan direct vaststellen, dat deze innerlijke zelfbeweging er is. We
zien, hoe de goederen, die door de menschen zijn voortgebracht, zich kris-
en kras over de aarde bewegen. En toch is er niemand geweest, die van te
voren heeft vastgesteld, waar dat allemaal heen moet. Deze goederenbewe-
ging voltrekt zich "planloos", wel is waar door de menschelijke werkzaam-
heid, maar niet geregeld door hun wil. En hoewel niemand een plan voor de
goederenverdeling heeft gemaakt, wordt een zeer bepaald deel door de ar-
beidende klassen verbruikt, een zeer bepaald deel door de kapitalisten,
een zeer bepaald deel door de staat en zijn aanhang. In het maatschappe-
lijk organisme werken dus samenhangen, krachten, die "ieder zijn deel toe-
wijzen", terwijl zich dat automatisch voltrekt. De groote, voor de opper-
vlakkige beschouwer onzichtbare geheinzinnige distribuut, die alle goe-
deren over de aarde schuift, die ieder zijn "deel" toewijst, is de waarde
der goederen, waarin de meervarde besloten ligt. De verdeling der goede-
ren voltrekt zich dus wel door de menschen, maar tegelijk achter hun rug
om. Dat is de zelf-beweging van het systeem. Uit de eigenschappen van de
"individu" of uit de "vrijheid van de menschelijke geest" is deze maat-
schappelijke beweging nooit af te leiden.

De eigen-wettelijkheid van het systeem, dat wil zeggen, dat het
zich beweegt volgens innerlijke wetten, die buiten de menschelijke wil
vallen, komt ook heel duidelijk aan de dag in de voortdurende opeenhooping
van kapitaal. De loonarbeid is de gegeven grondslag van de maatschappij,
ongeacht of we dit willen of niet willen. Dat wil zeggen, dat de produc-
tiemiddelen in de vorm van kapitaal verschijnen. Onder de huidige omstan-
digheden kunnen ze alleen werken, als ze winstgevend aangewend kunnen wor-
den. In de concurrentiestrijd jagen de kapitalisten elkaar voortdurend op;
ze voeren een onderlinge strijd door middel van hun kapitalen. Het eene
kapitaal tracht het andere te vernietigen door telkens nieuwere, betere
machines in bedrijf te stellen. Dat is niet de "vrije wil", maar het is
het "heilige" moeten, om niet als kapitalist ten onder te gaan. Het invoer-
en van nieuwe, betere machines beteekent echter, dat iedere arbeider met
kostbaarder machines werkt en meer grondstoffen verwerkt. Het kapitaal,
dat per arbeider belegd wordt, stijgt voortdurend. Of anders gezegd: iede-
re arbeider moet de rente of de winst van een steeds grooter wordend ka-
pitaal opbrengen. Hoe meer het kapitaal groeit, des te moeilijker wordt
het voor de arbeiders dit te "bevruchten". Het beteekent, dat het kapita-
lisme zijn eigen levensvoorwaarden voortdurend verder ondermijnt, hoewel
niemand van de kapitalisten dat "wil". Het is de eigenwettelijkheid van
het systeem, dat zich buiten de wil der menschen om voltrekt. Daarom is
de beweging van de kapitalistische maatschappij nooit af te leiden uit
wat de individu wil of niet wil. En deze eigen-wettelijkheid van het moei-
lijker worden om winsten voort te brengen naar mate de kapitalen der we-
reld zich concentreeren, bepaalt tevens, dat de strijd der kapitalen he-
viger moet worden, om elkaar de slinkende winsten te betwisten. Het vormen
van trusts, syndicaten, kartels, concerns, monopolies, de bankconcentra-
ties, zij dan ook geen vormen van het ordenen der productie, van "plan-
matige productie", maar het zijn de slagformaties voor de strijd om de
winsten en voor de komende wereldoorlog, die uit de diepste maatschappe-
lijke tegenstelling kapitaal-loonarbeid wordt geboren.

Het marxisme ziet niet "vrije wil" of de "vrijheid van de men-
schelijke geest" als drijvende kracht van de maatschappij, maar de econo-
mische tegenstelling kapitaal-loonarbeid, dus de uitbuiting, wat zich so-
ciologisch in de klassen uitdrukt. De ontwikkeling van de tegenstelling
kapitaal-loonarbeid, is de ontwikkeling der uitbuiting en tegelijk de

ontwikkeling van de klassen. De verschuivingen in deze tegenstelling zijn
tegelijk verschuivingen in de klassen. Het verloop van het historisch
proces is daarom het verloop van de verhouding der klassen, van de strijd
der klassen. De geschiedenis is zoodoende de geschiedenis van klassen-
strijden. Voor het begrijpen en het veranderen der maatschappij moeten
we daarom niet "in individuen denken", maar in klassen. Wat Jan, Piet
en Klaas denken en doen, kan belangrijk zijn, maar wat de klasse denkt
en doet, is beslissend. En daarom moet al ons denken en doen op het han-
delen als klasse gericht zijn.

Het anarchisme denkt niet in klassen, maar in individuen. En
daarnaar handelt het. En daarom handelt het fout. Daarom streeft het
niet naar een steeds helderder bewustwording van onze klasse-positie,
maar het ageert met het "algemeen menschelijk gevoel", met de strijd
voor de "vrijheid" en de strijd tegen "onrecht". Het ziet in zijn oor-
logsbestrijding bondgenooten in allerlei burgerlijk-pacifistische stroo-
ningen, die de oorlog niet zien als de onontkoombare eigen-wettelijkheid
der kapitalistische maatschappij, maar als gebrek aan "menschelijk ge-
voel", of als slechtheid en wreedheid van de menschen. Het is echter
juist onze taak, een dergelijke begripeloosheid te ontmaskeren, om niet
het slachtoffer te worden van burgerlijk-pacifistische illusiepolitiek.

Het handelen en denken als klasse.

In de komende periode zullen we het denken in klassen leeren.
Niet door het lezen van dikke boeken over sociologie, maar omdat het
handelen als klasse in Frankrijk, België en Spanje begonnen is. De mas-
sa's lieten in hun strijd al hun verschillen in godsdienst en organisatie
vallen en vereenigden zich alleen als uitgebuitenen, om de strijd om
het bestaan te kunnen voeren. In deze strijd handelen ze als strijdende
klasse en omdat ze tevens samen moesten overleggen over het doorvoeren
van hun strijd, moesten ze ook denken als klasse. Maar het is nog pas
een allereerste begin. Daarom traden de arbeiders wel is waar nagenoeg
gelijk in de strijd, maar het waren nog actie's, die onderling weinig
samenhang hadden. De klasse trad wel gelijktijdig op, maar nog niet als
georganiseerde klasse. De komende periode is het tijdperk van de ontwik-
keling der klasse-beweging, waarin de massa's hun actie's steeds hech-
ter in onderlinge samenhang verbinden door hun arbeidersraden. Voor het
voeren van de strijd om het bestaan kunnen we nu niet meer denken in
individuen, niet meer in vakvereeningen of in politieke partijen, maar
in door de arbeiders zelf georganiseerde klasse-bewegingen. Daarin groeit
hun samenhang en solidariteit, de opofferingszin voor de klasse, omdat
onze klasse de grondslag van onze strijd om het bestaan wordt. De strijd
voor de "vrijheid" wordt daarmee niet het streven naar "menschelijk ge-
luk", of voor de "vrijheid van het individu", maar het wordt de strijd,
om als georganiseerde klasse over eigen lot te beschikken.

Het wezenlijke wat we daarom nu als revolutionairen te doen
hebben, dat is het werken aan de steeds helderder bewustwording van eigen
KLASSE-ZIJN, opdat we steeds minder optreden in partij- en vakvereeni-
gingsfronten en steeds meer in hecht aaneengesmede klassefronten onder
zelfstandige leiding. Als in arbeidersraden georganiseerde klasse, die
de leiding en het beheer van de maatschappelijke levensprocessen in de
hand heeft, kunnen we dan pas de maatschappelijke krachten, die nu wel
is waar door de menschen, maar toch achter hun rug om, als blinde,